

KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR
ARBEID EN SAMENLEVING

Cultuureducatie in de vrije tijd Een tweede veldtekening

Webinar, 21 september 2021

Lode Vermeersch & Nele Havermans (HIVA-KULeuven)

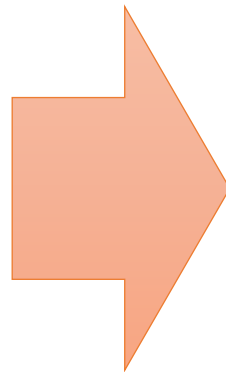
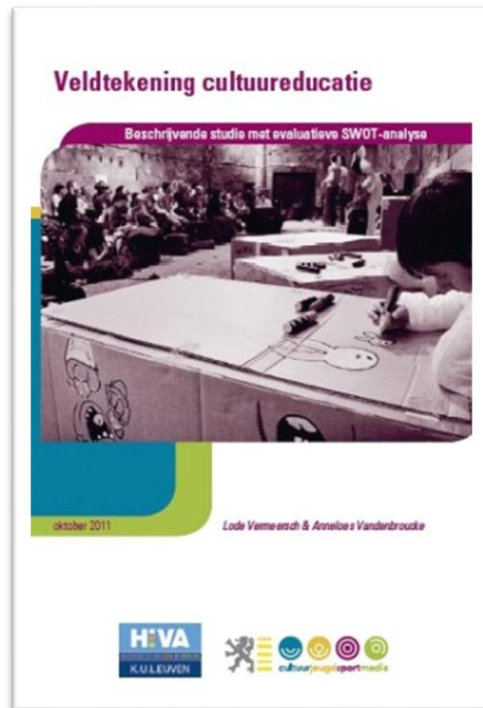
Inhoud

- **Aanleiding / context**
- **Onderzoeksvragen en -technieken**
- **Resultaten:**
  - *Sectorschets: wat zeggen de surveycijfers?*
  - *Sectorvorming: een sector die er geen is?*
  - *Samenwerking: veranderingen dankzij of ondanks het beleid?*
  - *Innovatie: omgaan met personeel, omgaan met publiek, omgaan met leren*
- **Aanbevelingen voor de organisaties en overheid**

Aanleiding / context

Actualisering veldtekening 2011

2011

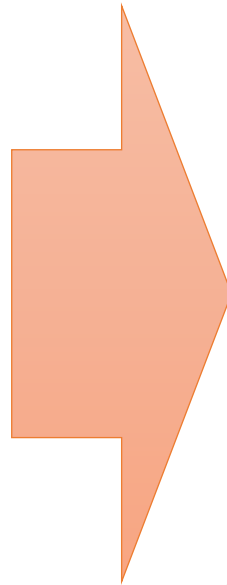

2021

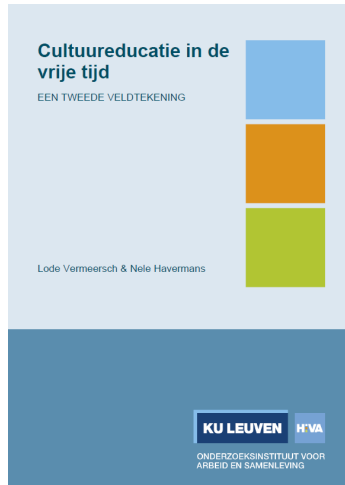
- Longitudinale inzichten
- Actualisering i.f.v. beleids-aanbevelingen
- Nieuwe accenten/vragen

Waarom deze studie?

Onderzoeksvragen en technieken

Onderzoekskwesties

1. Geactualiseerde veldtekening

- *In welke mate en hoe doen organisaties aan cultuureducatie in vrije tijd?*
- *Hoe is het veld geëvolueerd? (2011 naar 2021)*

2. Beleid en visie van organisaties die werken aan cultuureducatie?

- *Beleid & visie van organisaties – hoe is dat geëvolueerd? (2011 naar 2021)*
- *Sterktes / zwaktes? Nieuwe mogelijkheden? Nieuwe behoeften?*

3. Overheidsbeleid

- *Plaats van cultuureducatie in het Vlaamse beleid?*
- *Handvatten voor een sterker beleid?*

Onderzoekstechnieken

1. Online survey

- Doel: beschrijvende analyse van het veld + beleid en visie van organisaties
- Populatie: alle organisaties die in de kalenderjaren 2019 en 2020 een structurele subsidie of werkingssubsidie ontvingen van DCJM + bibliotheken en CC/GC (n=1078)
- Respons: 56% (n=600)

2. Focusgroepen

- Organisatie van 3 sectoroverschrijdende, 1 voor film en 1 met DCJM
- Thema: trends en issues in cultuureducatie, SWOT-analyse van cultuureducatieve veld
- Aantal deelnemers: 43

3. Design workshops

- Organisatie van 2 design workshops
- Doel: participatieve en co-creatieve workshops waarbij expert-stakeholders de vaststellingen van het onderzoek mee hielpen vertalen naar aanbevelingen voor praktijk en beleid
- Aantal deelnemers: 15

4. Inhoudsanalyse beleidsdocumenten

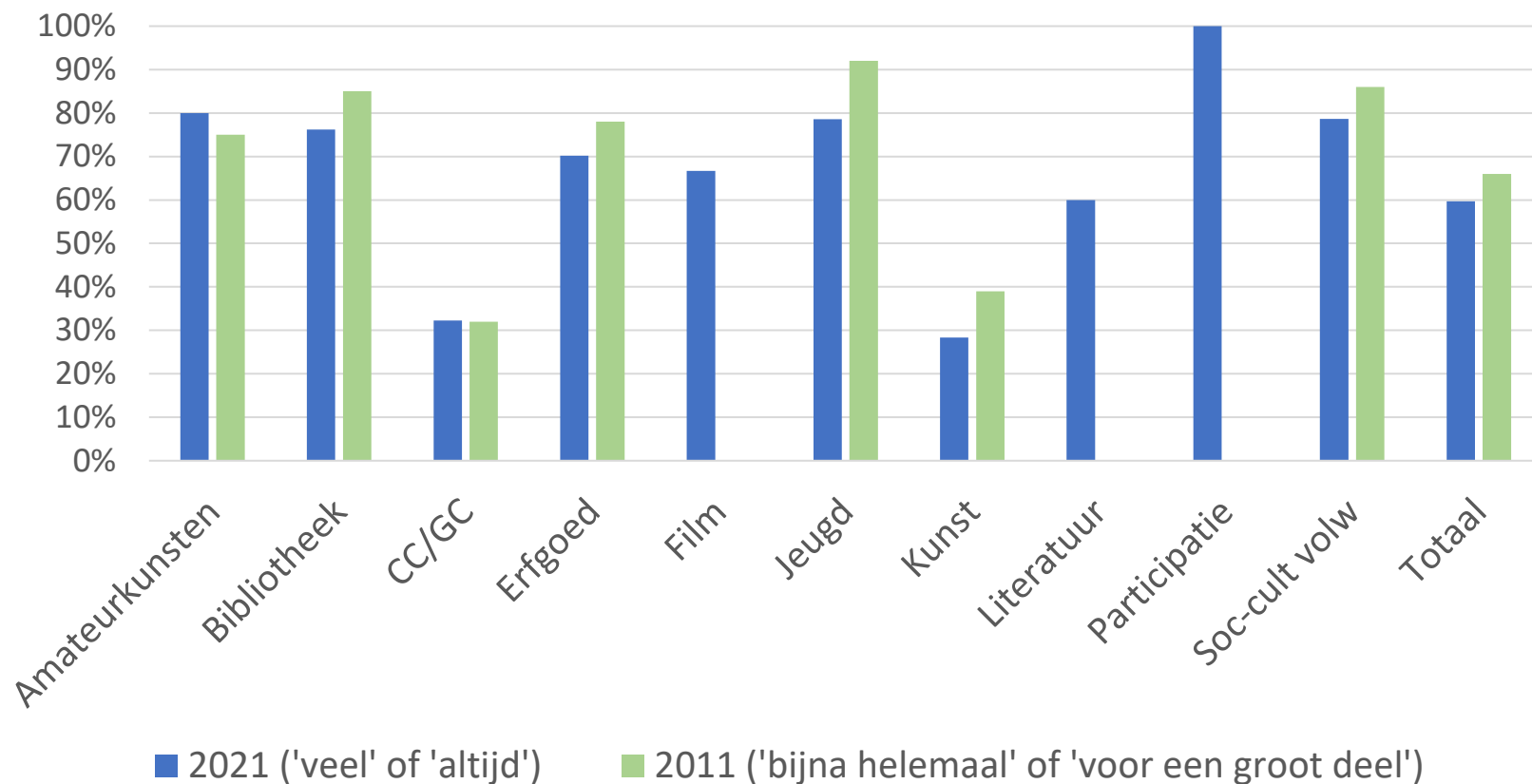
- Decreten, besluiten, actienota's, conceptnota's, ...

Sectorschets

Hoe ziet cultuureducatie er vandaag uit?

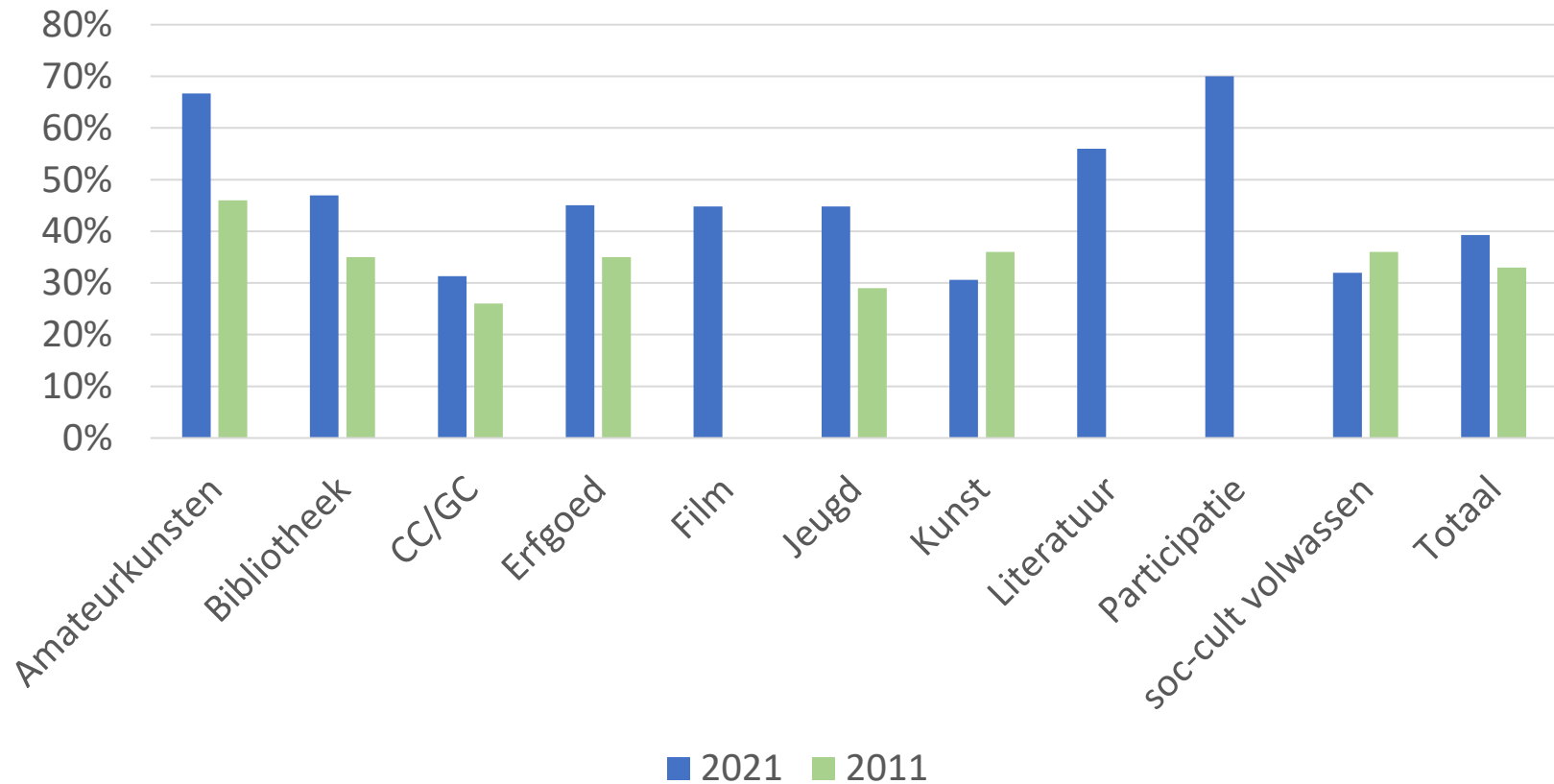
Lichte daling in % educatief aanbod

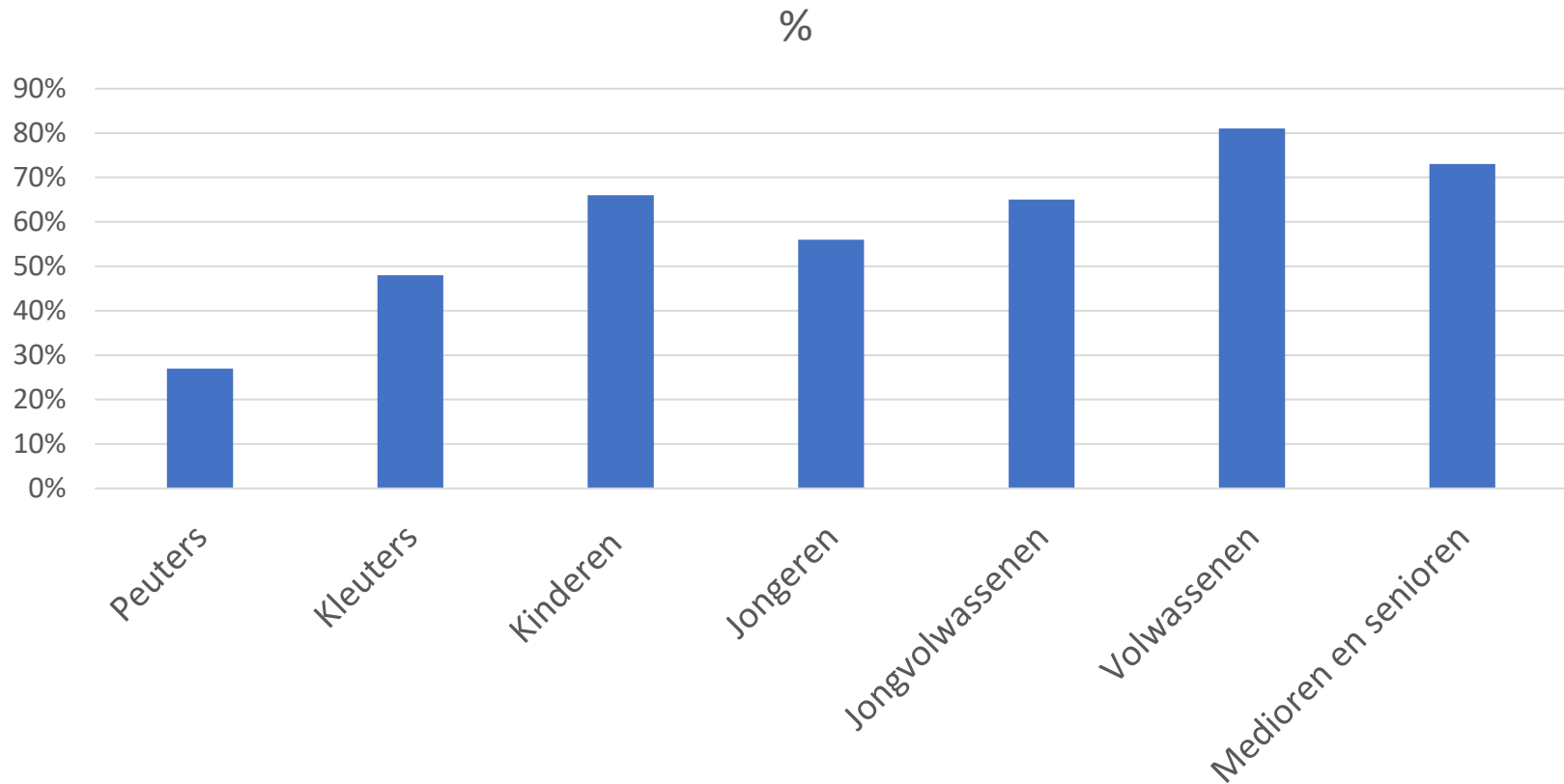
Afname VTE in dienstverband bij organisaties met cultuureducatie als essentiële opdracht

	Geen opdracht		Bijkomende opdracht		Essentiële opdracht		Totaal	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Gemiddelde	9	8	11	12	23	14	16	12
P-25	2	2	2	2	3	3	3	3
P-50 (of mediaan)	3	4	5	5	6	7	5	6
P-75	6	10	10	9	12	14	10	12

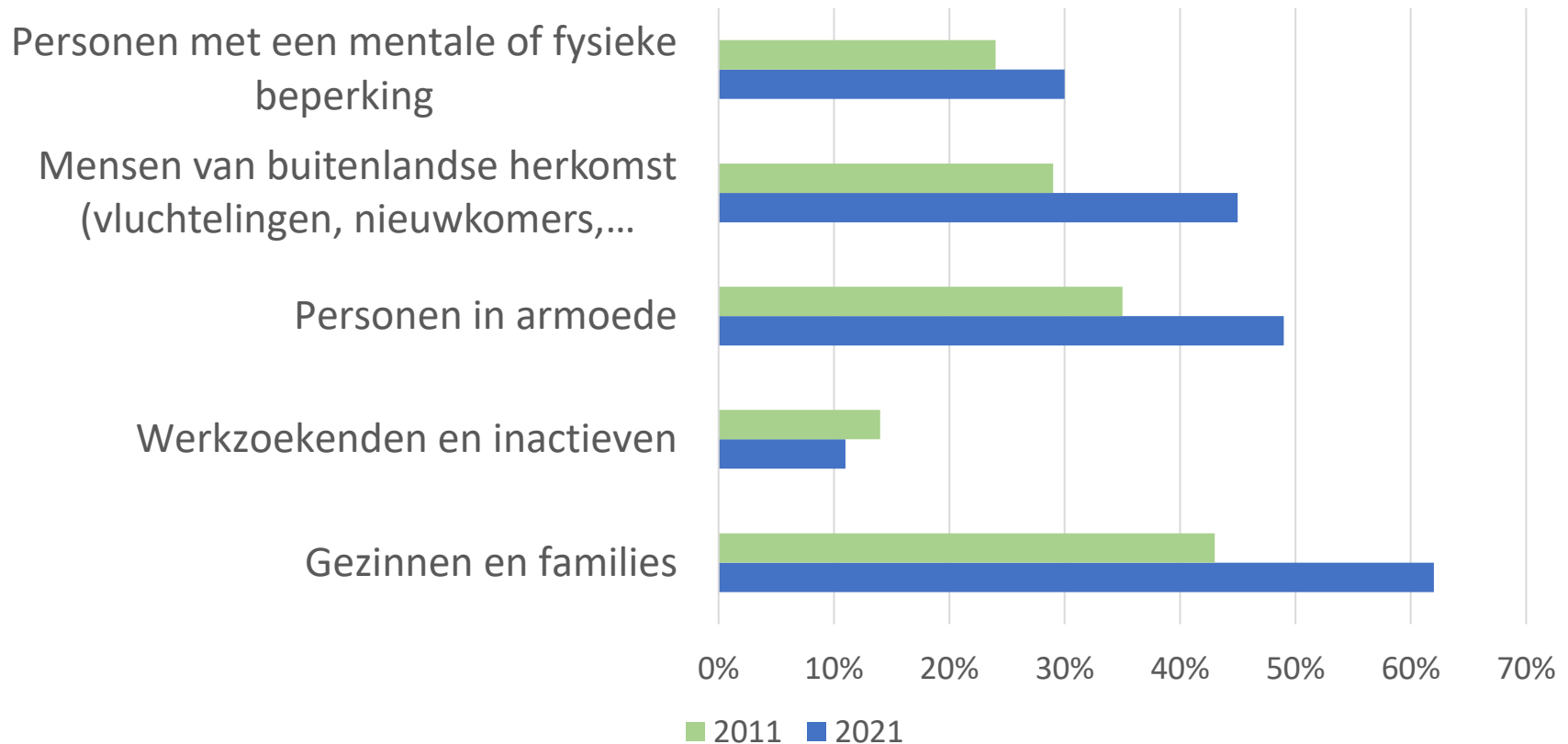
Beperkte toename in werktijd voor cultuureducatie

Een cultuureducatief aanbod voor alle leeftijden

Opvallende stijging in cultuureducatief aanbod voor specifieke doelgroepen

Tweedelijnsaanbod blijft hoofdzakelijk gericht op onderwijs

Sectorvorming

*Een sector die er
geen is*

Perspectief van / op de sector

- **Geen sectorgevoel**

- *Organisaties vinden elkaar niet spontaan*
- *Weinig hefboomen voor sectorgevoel (geen echt steunpunt, geen kennisbasis, geen gedeeld discours, geen eengemaakte opleiding ...)*

- **Weinig vertrouwen...**

- *Veel cultuureducatie ... maar weinig publieke appreciatie*
- *Nood aan samenwerking, maar blijft een “verliespost” en een zaak van wankel vertrouwen*

- **... maar wel draagvlak**

- *Enthousiasme en ambitie (en lippendienst)*

Perspectief van / op de overheid

Onduidelijk beleidskader

- *Open benadering van ‘cultuureducatie’ ... met veel termen, veel spraakverwarring, onduidelijk kader*
- *Switch van rechtendiscours naar een competentiediscours*
- *Fluctuerende beleidsaandacht / momenteel geen “beleidsdrukte”*
- *Vooral beweging op ambtelijk niveau*
- *Beleid ontstaat vnl. op grens tussen cultuur en onderwijs (minder in andere sectoren), vooral op jongeren gericht*

Perspectief van / op de overheid

Versnipperde regelgeving

- *Groei van het instrumentarium (bv. Kunstkuur, prioriteit jeugdhuizen, ...)*
- *Verschillende systemen / criteria binnen CJM:*
  - beperkte integratie (geen apart decreet)
  - geen harmonisering normeringen (over de decreten)
- *Functiebenadering, participatiefocus ... partiële benadering van cultuureducatie*

Toekomstplannen

- *Weinig grote werven*
- *“Walk the talk”:* sterk discours koppelen aan sterk beleid
- *De komst van een canon...*

Samenwerking *Over grenzen van sectoren heen*

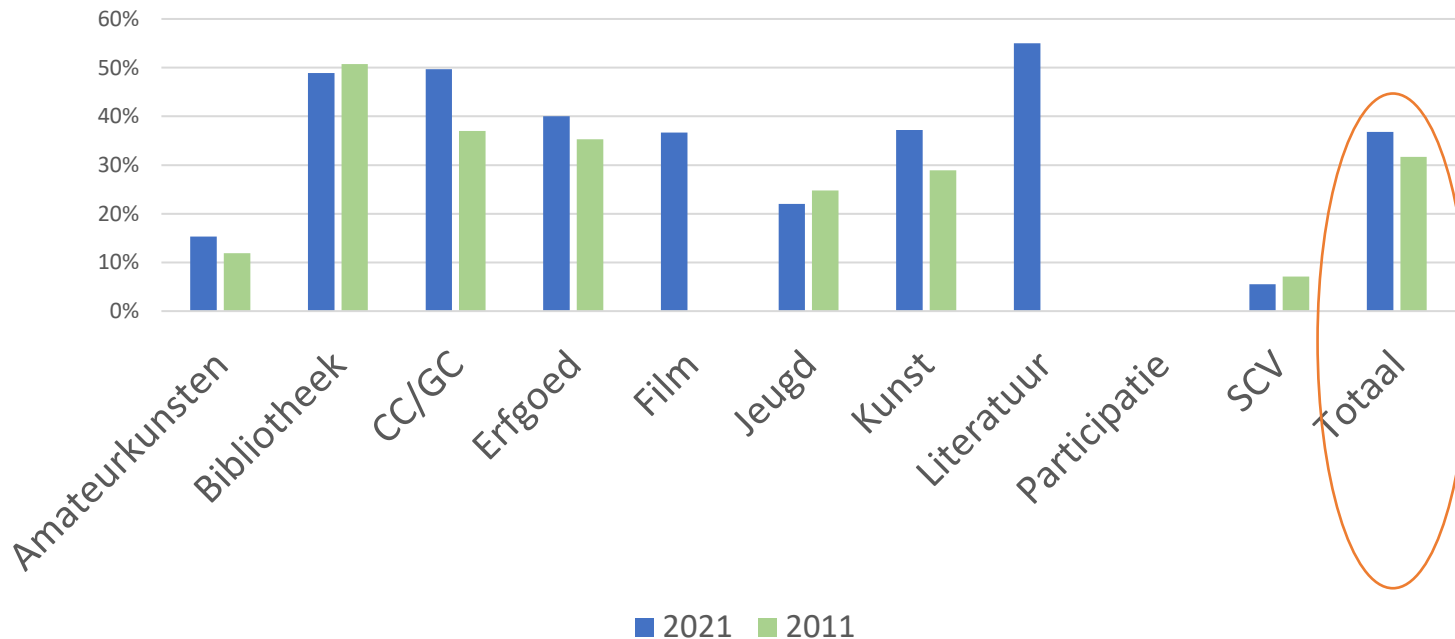
Sectorinterne samenwerking (binnen CJM-sectoren)

Hindernissen

- *Regelgeving (bv. decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid)*
- *Gebrek aan vertrouwen... leidt tot “protectionisme”:
collega’s zijn tegelijk concurrenten*
- *Organisatieculturen zorgen dat samenwerking binnen
CJM-sector niet altijd tijds- en kostenefficiënt is*

Samenwerking met scholen

Samenwerking bestaat (en groeit)

Percentage van cultuureducatieve activiteiten die gericht zijn op onderwijsinstellingen in veldtekening 2011 en 2021, naar subsector en in het totaal (%)

Samenwerking met scholen

Drivers

- *Aanhoudend beleid tussen cultuur en onderwijs levert op (Kunstkuur, Cultuurkuur, Dynamo, ...) maar er is nog een lange weg...*
- *Lokale cultuurspelers (bibliotheken, cc's/gc's) nemen de rol als cultuureducatieve spelverdeler (nog steeds) ter harte*
- *Scholen voelen zelf de noodzaak*

Hindernissen

- *Weinig mogelijkheden projecten op te schalen*
- *De “verdeling van de schaarste”*

Innovatie

*Nieuwe vormen en
inhouden*

Andere personeelsinzet

Verfreelancing

- *De trend zet zich door, met voor- en nadelen*
- *... ook meer beroep op vrijwilligers en stagiairs/jobstudenten*
- *Organiseert de sector niet haar eigen precariteit?*

Hoe als sector / beleid hierop inspelen?

- *Kan dat of is het een maatschappelijke tendens?*
- *Deskundigheidsbevordering:*
  - *Stages (sterke toename!)*
  - *Aandacht in de (leraren)opleiding*
  - *Jobrotatie / job shadowing*
  - *Het 'beroep' promoten (tot een professie maken, bv. beroepscode)*
  - *...*

Andere kijk op leren

Van 'educatie' naar 'leren'

- *De lerende centraal (coachings, lerende groepen, residenties, flexibele leerloopbanen...)*
- *Weg uit het cursuslokaal... op weg naar de 'tijdelijkheid'*
- *Nieuwe thema's: identiteit, fake news/images, arts & crafts, ...*

Participatie en co-creatie

Voorzichtige digitalisering

- *De digitale stroomstoot van de COVID-crisis*
- *Trial & error*

Aanbevelingen *voor praktijk en beleid*

Aanbevelingen (1)

Beleidskader

- *Helder en wervend **beleidskader** uittekenen (CJM + Onderwijs)*
- *Woorden genereren **aandacht en appreciatie**. Daarom: ‘Cultuureducatie’ (en ‘kunsteducatie’, ‘erfgoededucatie’, ‘media-educatie’, ‘filmeducatie’) expliciet opnemen in de bestaande beleidsinstrumenten (bv. decreten)*
- *De link tussen ‘**participatie**’ en ‘**cultuureducatie**’ verduidelijken*

Erkenning en subsidie

- *Een **transversale subsidielij**n, los van de systematiek en logica van decreten: de weg naar blijvende innovatieve acties...*
- *Van een projectlogica naar een **trajectlogica***
- *Kansen voor het ‘**bovenlokale**’: hubs voor cultuureducatie*

Sectorvorming

- *Meer permanente **fora voor overleg** (“voorbij de events”) – door de combinatie CANON – DCJM (ACCE) – Publiq?*

Aanbevelingen (2)

Zorg voor personeel

- Duidelijk **beroeps- en competentiekader** + een klare kijk op de **opleiding** van cultuureducatoren
- Via charter 'fair pay' en 'fair practice' stimuleren in omgang met **freelancers** + overheid kan daartoe opleiden
- **Steunfonds** voor de risico's die freelancers dragen?

Sectorinterne en sectorexterne samenwerking

- **Organisatiecultuur** organisaties afstemmen op sectorinterne samenwerking
- **Sectorexterne samenwerking** aanzwengelen (bv. via Publiq)
- **Kostenstructuur** van die samenwerking (o.a. met onderwijs) onderzoeken en optimaliseren
- "Afstand" tussen **organisaties en beleidsmakers** verkleinen

DANK U

<https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/onderzoeksrapport-cultuureducatie-de-vrije-tijd-een-tweede-veldtekening>

https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2021-07/HIVA-Filmeducatie_EenBeleidsanalyse.pdf